

Ulu öndər Heydər Əliyevin imzası ilə 1999-cu il 28 dekabr tarixində qəbul olunmuş "Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu milli vəkilliyin inkişaf tarixinin başlanğıc nöqtəsi kimi qiymətləndirilir. Yeni nəsillərin mütləq əksəriyyətinin həyat yollarının bu şərfli tarixə təsadüf etməsi özlüyündə rəmzi mənə daşıyır, çünki çox da uzun zaman keçmədən onlar qısa müddət ərzində Azərbaycan vəkilliyində fundamental dəyişikliklərin və deməklər ki, inkişaf etmiş dünya ölkələrinin vəkilliyi ilə rəqabət apara biləcək institutun formalaşmasının şahidi olmuş olurlar. Mübaliğəsiz, bu gün biz Azərbaycan vəkilliyinin intibah dönməsi barədə fikirlər səsləndiririk, bu tərəqqidə Vəkillər Kollegiyasının hər bir üzvünün öz töhfəsi var.

Bununla bərabər qeyd olunmalıdır ki, bu gün də ölkəmizdə vəkillik fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, insan və vətəndaşların hüquqlarının səmərəli müdafiəsi ilə bağlı mütləq islahatlar aparılır, xüsusilə vəkillərin sayının artırılması, vəkillərə olan etimadın gücləndirilməsi, habelə son nəticədə vəkilliyin nüfuzunun artırılması üçün işlər görülür. Bu dəyişikliklər hadisələrin təsadüfi axarının nəticəsi olmamaqla, artıq ölkəmizdə neçə illərdir ki, aparılan mütləq islahatlar məhkəmə-hüquq islahatlarına dəstək, hətta onun bir parçası kimi qiymətləndirilməlidir. Təbii ki, vəkillik də məhkəmə hüquq sisteminin mühüm qollarından biri olmaqla, bu sistemin sağlamlıq bütövlüyünün təmin edilməsində xüsusi yerə malikdir ki, bu mənada vəkillik sahəsində aparılan islahatlar hüquq sisteminin digər qollarında aparılan islahatlarla üzvi şəkildə səsleşməlidir.

Bu günə kimi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən qəbul olunmuş insan hüquqlarının müdafiəsi məsələlərinə həsr olunmuş dövlət, milli fəaliyyət proqramlarının hamısında Azərbaycan vəkilliyi unudulmayıb və çoxsaylı faydalı tövsiyələr verilib. Məsələn, 2004-cü ildə qəbul olunmuş Korupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Proqramını, 2007-ci ildə qəbul olunmuş Şəffaflığın artırılması və korupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiyani, 2011-ci ildə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramını, 2018-ci ildə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Sərəncamı və ya islahatların apogeyi qismində isə Məhkəmə-hüquq sisteminin islahatların dərinləşdirilməsi haqqında 03.04.2019-cu il tarixli Fərmanı göstərə bilərik. Bu sənədlərdə vəkillik institutunun təkmilləşdirilməsi, Vəkillər Kollegiyasının maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması, vəkillərin tədrisində insan hüquqları sahəsində beynəlxalq konvensiyalarla bağlı mövzuların geniş istifadə edilməsi, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi, vəkillik institutunun müstəqilliyinin təmin edilməsi, bölgələrdə peşəkar vəkillərin sayının artırılması, habelə elektronlaşma məsələləri məxsusi şəkildə vurğulanmışdır.

Bundan başqa, xüsusi diqqət yetiriləməli məsələ ondan ibarətdir ki, milli vəkilliyin sürətli inkişaf mərhələsi daha çox dövlət başçımızın yuxarıda adlarını çəkdiyimiz 2018 və 2019-cu illərdə imzaladığı Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında Sərəncamı və Məhkəmə-hüquq sisteminin islahatların dərinləşdirilməsi haqqında Fərmanın qəbulundan sonrakı dövrü əhatə edir.

Son dövrlər bir sıra ədəbiyyatlarda və fərqli-fərqli ölkələrin hüquq praktikasında vəkilliyə "palliativ (müvəqqəti sakitləşdirici) hüquq" və ya "vəkillərin peşəkar fəaliyyəti ədalət mühakiməsinin məqsəd və vəzifələrinin həyata keçirilməsinə yönəlməyib" kimi təəssüf doğuran fikirlər səsləndirilməkdədir. Halbuki "Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22.02.2018-ci il tarixli Sərəncamı mehız bu cümlə ilə başlayır: "...ədalət mühakiməsinin səmərəli fəaliyyəti üçün güclü və nüfuzlu vəkillik təsisatının böyük əhəmiyyəti vardır." Öz mahiyyəti etibarilə vəkillik hüquq sistemində bərabərlik gətirir. Sadə misal olaraq bunu

göstərmək olar - vəkillərdən fərqli olaraq məhkəmə çəkişməsinin digər tərəfinin təmsilçiləri arasında haradasa iyerarxik münasibətlər olsa da, vəkillər arasında belə bir iyerarxiya mövcud deyil. Bu, peşənin təbiətinin ortaya qoyduğu təbii bərabərlikdir ki, hüquq cəməəsi arasında bu peşənin daşıyıcılarının sayının çoxluğu ölkədə hüquqa olan münasibətə, bu sahədə fikir dəyişikliyinə səbəb olur. Qeyd olunanlar baxımından Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 22.02.2018-ci il tarixli Sərəncamında yuxarıda vəkilliklə bağlı bildirilən fikirlər təsadüfi deyildir.

Söylənələrin məntiqi davamı kimi, bu gün ölkəmizdə tezliklə qəbul olun-

Anar BAĞIROV,
Vəkillər Kollegiyasının sədri,
Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü,
hüquq üzrə fəlsəfi doktoru.

ması gözlənilən "Pulsuz hüquq yardım haqqında" Qanunadək Vəkillər Kollegiyasının göstərdiyi "pro bono" hüquq yardım fəaliyyəti haqqında danışılmalıdır. Bu yardım növünə qısa tarixi öçək vermək yerinə düşərdir. Tarixi qədim olsa da, əslində "pro bono" ifadəsi cəmiyyətimizin qulağı üçün yenidir. Bu söz latın mənşəli olmaqla "pro bono publico - ictimaiyyətin mənafeyi naminə" kimi tərcümə olunur. Mənası isə qeyri-kommersiya məqsədlə təşkilat tərəfindən əvəzsiz olaraq, xeyriyyə niyyəti ilə peşəkar (professional) köməklik göstərilməsi deməkdir. Könüllü və xeyriyyə məqsədilə göstərilməsinə baxmayaraq "pro bono" xidmətin fərqləndirici xüsusiyyəti onun peşəkar şəkildə göstərməli olmasıdır. "Pro bono" fəaliyyətin istənilən sahədə göstərilə biləcəyinə baxmayaraq bu anlayışdan istifadə vəkillik sahəsi ilə daha çox bağlıdır ki, bunun da bir sıra səbəbləri var. Hüquq sisteminin təkmilləşməsi və insan hüquqlarının müdafiəsində məhkəmələrin rolunun artması ilə insanların peşəkar hüquq yardımına ehtiyacı daha da artmaqdadır. Bununla belə, məhkəmələrə müraciət edilməsi, habelə məhkəməyə qədar hərəkətlərin məsrəflı olması səbəbilə sosial təminatı zəif olan əhali qrupu üçün belə müdafiə çox vaxt əlçatan olmur. Problemlərinin həllini tapa bilməyən insanlar isə adətən öz hüquqlarının müdafiəsindən imtina etməli olurlar. Bu isə öz növbəsində insanların ədalət mühakiməsinə olan inamını sarsıtmaqla onları öz konstitusion hüquqlarının həyata keçirilməsi imkanından məhrum etmiş olur. Belə olan halda dövlətlər öz orqanları və ödənişsiz hüquq yardım institutunun təşkilatı vasitəsilə insanların bu hüquqlarına çatdırılmasına şərait yaradılmasına çalışır. Lakin bu institut hər zaman lazımı qaydada işləyə bilmir. Vətəndaş cəmiyyətinin mühüm institutlarından biri olaraq cəmiyyə-

yə qarşısında öz məsuliyyətini anlayan təsisat kimi vəkilliyin təmsilçiləri gün ərzində ölkə üzrə insanlara çoxsaylı hüquq məsləhətlər verir, sənədlər tərtib edir, məhkəmələrdə ayrı-ayrı insan kateqoriyalarını "pro bono" əsaslarla təmsil edir və təşəkkürdən savayı bunun qarşılığında heç nə almırlar. Bu fəaliyyət dövlət orqanlarının nəzərinə o qədər olmasa da əslində cəmiyyət üçün ən zəruri fəaliyyət hesab oluna bilər. Əksər, xüsusilə gənc vəkillər "pro bono" sistemində özlərinin təcrübə verdişlərinin təkmilləşdirilməsini, digərləri ehtiyacı olan şəxslərə köməklik göstərərək dünyamızı daha yaxşı etmək ehtiyacını görürlər. Eyni zamanda, könüllülük əsasında olmasına baxmayaraq, maraqlısı odur ki, çox az vəkil "pro bono" fəaliyyətdən yayınır. Zənnimizə, bu deyilənlər vəkillərimizin yüksək peşəkarlıq səviyyəsinə malik olmaları ilə bərabər onların əsl müdafiəçi ideallarına sadiqliyinin təzahürüdür.

Bütün deyilənlərlə bərabər hesab edirik ki, ötən dövr ərzində Azərbaycan vəkilliyində görülmüş işlər barədə müxtəlif şəkildə məlumat verilməlidir.

Belə ki, ötən dövr ərzində Vəkillər Kollegiyasının fəaliyyətini nizamlayan 20-dən çox tənzimləyici qaydalar qəbul olunmuşdur. Bura "Vəkil qurumları və fərdi qaydada fəaliyyət göstərən vəkillər tərəfindən növbəlik üzrə dövlət hesabına hüquq yardımının həyata keçirilməsi", "Elektron vəkil kabinetindən istifadəyə

maz ki, Azərbaycanda hüquqşünas məzunların sayı digər ölkələrdən dəfələrlə azdır.

Dövlət hesabına hüquq yardım fəaliyyətinə gəldikdə qeyd olunmalıdır ki, əvvəlki illərdən fərqli olaraq 2020-ci ildə Vəkillər Kollegiyasının vəzifələri sırasına yeni fəaliyyət əlavə olundu. Məlum olduğu kimi, "Məhkəmə-hüquq sisteminin islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03.04.2019-cu il tarixli Fərmanı ilə 2020-ci ildən etibarən dövlət büdcəsində dövlət hesabına göstərilən hüquq yardımına görə vəsaitin müvafiq icra hakimiyyətinə deyil, birbaşa Vəkillər Kollegiyasına ayrılması müəyyən olunmuşdur. Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Vəkilliyin inkişafı barədə əlavə tədbirlər haqqında" 22.02.2018-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, dövlət hesabına göstərilən hüquq yardımına görə ödənilən haqq 3 dəfə qaldıraraq 6 manat olmuşdur. Son 4 il ərzində həm paytaxt, həm də regionlarda 30 mindən çox iş üzrə azətinatlı şəxslər Kollegiya tərəfindən pulsuz hüquq yardım xidmətləri göstərilmişdir.

Beynəlxalq əməkdaşlıqla bağlı məsələlərdə Kollegiya tərəfindən xüsusi diqqət ayrılmaqdadır. Əvvəlki illərdə beynəlxalq əməkdaşlığın zəif olmasına baxmayaraq, 2018-ci ildən artıq vəziyyət dəyişməyə başladı. Fəaliyyətin ictimaiyyətə açıq və şəffaflıq üzərində qu-

Vətəndaşlara hüquq xidməti, qanunlarımızın keşiyində dayanmaq əsas missiyamızdır

Vəkillər Kollegiyası bu sahədə uğurlu fəaliyyətini daha da gücləndirir

ran Vəkillər Kollegiyası bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq etməyə başladı.

Bu dövr ərzində BMT-nin ixtisaslaşmış qurumları olan Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı, İnsan Hüquqları, habelə Uşaq hüquqları üzrə komissarlıqları, Avropa Vəkillər Kollegiyaları və Hüquq Cəmiyyətləri Şurası (CCBE), Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ), habelə Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, Dünya Bankı və Beynəlxalq Qırımtı Xaç Təşkilatı ilə əməkdaşlıq münasibətləri davam etdirilərək möhkəmləndirilmiş, Almaniya-Azərbaycan Ticarət Palatası və çoxsaylı beynəlxalq təşkilatların iştirakı ilə müxtəlif tarixlərdə keçirilmiş yerli tədbirlərdə iştirak edilmişdir.

2018-2021-ci illərdə Kollegiyanın rəhbərliyi və üzvləri Çin, Polşa, Rusiya, Türkiyə, Avstriya, Belarus, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və bir sıra digər ölkələrdə keçirilən hüquq konfranslarında iştirak etmiş, Azərbaycan vəkilliyini təmsil etmişlər.

Ötən dövrdə Avropa Vəkillər Kollegiyaları və Hüquq Cəmiyyətləri Şurasının (CCBE), Almaniya Federal Vəkillər Palatasının, Qazaxıstan Vəkillər Kollegiyasının, Vəkillər Kollegiyası Hüquqşünaslarının Beynəlxalq Assosiasiyasının (UIA), Asiya və Sakit Okean Ölkələrinin Hüquq Assosiasiyasının (LAWASIA), Belarusun, Rusiyanın təşkil etdiyi onlayn konfranslarda iştirak edilmişdir. Xüsusilə cari ildə CCBE ilə birgə "Əsas insan hüquq və azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası" mövzusunda vəkillər üçün vebinar keçirilmiş və növbəti dövrdə CCBE ilə vəkillər üçün analoji təlimlərin keçirilməsi planlaşdırılmışdır.

Eyni zamanda, ötən dövrdə Azərbaycan Respublikasının Vəkillər Kollegiyası Hüquqşünasların Beynəlxalq Assosiasiyasına (UIA) və Asiya və Sakit Okean hövzəsi ölkələrinin hüquq cəmiyyətləri-

nin birliginə (LAWASIA) üzv seçilmişdir.

Həmçinin, vəkillik sahəsində ixtisaslaşmış beynəlxalq təşkilatlarla (CCBE, ICJ) qurulmuş səmərəli əməkdaşlıq münasibətləri çərçivəsində və təklifləri əsasında "Vəkillərin davranış qaydaları haqqında" Əsasnaməyə əlavə və dəyişikliklər edilməklə həmin sənədlər beynəlxalq təcrübəyə uyğun təkmilləşdirilmişdir.

2019-cu ildə Azərbaycan vəkilliyinin 100 illiyi münasibətilə Bakıda silsilə olaraq keçirilmiş beynəlxalq tədbirlərdə 20-dən çox ölkənin vəkillər kollegiyalarının rəhbərləri və üzvləri, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və digər beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri daxil olmaqla, 20-dən çox xarici iştirakçı, o cümlədən Prezident Administrasiyasının nümayəndələri, Milli Məclisin deputatları, Konstitusiya Məhkəməsi, Ali Məhkəmə və digər məhkəmələrin sədrliyi və hakimləri, prokurorluq və ədliyyə orqanlarının rəhbərləri və nümayəndələri, digər dövlət orqanları və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvləri və hüquq ictimaiyyətinin təmsilçiləri iştirak etmişdir.

Nəzərə çatdırmaq istərdim ki, bu günlərdə Azərbaycan vəkillərinin peşə bayramı olan 28 dekabr - Vəkil Günü ərəfəsində Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının təşəbbüsü, Mədənyyət Nazirliyinin dəstəyi ilə dekabr

və vəkillərə aid sənədlər həmin bölmədə yerləşdirilmişdir. Bundan başqa, Vəkillər "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində inteqrasiya olunaraq hər bir vəkil üçün yaradılmış "şəxsi kabinet" vasitəsilə məhkəmələrə iddialarını elektron qaydada göndərə, işlər barədə sms və e-poçt vasitəsilə məlumatlandırıla və məhkəmə sənədlərini elektron qaydada əldə edə bilərlər.

2020-ci ildə pandemiya səbəbilə, karantin rejimi nəzərə alınmaqla "LegalAid" elektron hüquq yardım mobil tətbiqi hazırlanaraq vətəndaşların istifadəsinə verilmişdir. Həmçinin, vəkil sorğularının elektron formada əldə olunması üzrə müvafiq qurumlar ilə hazırda işlər davam etdirilməkdədir. Bundan başqa, ötən dövrdə "Davamlı tədris üzrə" elektron platformalar vəkillərin istifadəsinə təqdim olunmuşdur və yaxın gələcəkdə "Elektron vəkil orderi" platforması da istifadəyə veriləcəkdir.

Nəzərə çatdırmaq istərdim ki, bu günlərdə Azərbaycan vəkillərinin peşə bayramı olan 28 dekabr - Vəkil Günü ərəfəsində Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının təşəbbüsü, Mədənyyət Nazirliyinin dəstəyi ilə dekabr

rın 17-də Muzey Mərkəzində "Dünya vəkil cübbələri və atributları" sərgisi açılmışdır. Qeyd olunan sərgi 29 dekabr tarixindəkə ziyarətçilərin üzünə açıq olacaqdır.

Yuxarıda qeyd olunanlardan başqa vurğulamaq lazımdır ki, ötən il dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycanda hüquq sahəsində uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə görə Kollegiyanın bir qrup üzvləri "Tərəqqi" medalı ilə də təltif edilmişlər. Bu, dövlətin vəkilliyə verdiyi əhəmiyyət kimi də qiymətləndirilməlidir.

Təbii ki, qeyd olunanlar vəkillik sahəsində son dövrlər görülmüş işlərin kiçik bir hissəsini əhatə etməsinə baxmayaraq, Vəkillər Kollegiyası öz missiyasına sadiq qalmaqla insanlarımızı xidmət, qanunlarımızın keşiyində durmaq istiqamətində fəaliyyətini daha da möhkəmləndirəcəkdir.

Beləliklə, bu gün ölkəmizdə təməli ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilən mütləq vəkillik məhkəmə-hüquq islahatları hüququn bir çox sahələrini əhatə edib. Qeyd olunan sahədə bu qədər mütləq islahatlar fonunda vəkillik institutunun da hüququn digər sahələri ilə həmahəng inkişafının təmin edilməsi zəruridir. Eyni zamanda, vəkilliyin müstəqil təsisat olmasını və onun nüfuzunun artırılması vəzifəsinin bizim üzümüzünə düşdüyünü nəzərə alaraq, bizim yerimizə kimsə gəlib vəkillikdə islahatlar aparmasını gözləmək düzgün olmazdı. Əgər bu gün peşəmizin inkişafında, Konstitusiyamız ilə üzərimizə qoyulan vəzifələrimizin, xüsusilə vətəndaşların keyfiyyətli hüquq yardımına təmin edilməsində maraqlılıqsa, o zaman biz peşəkar bilik və verdişlərimizin daim inkişaf etdirilməsinə çalışmalı, aparılan müsbət işlərə öz əməli töhfəmizi verməliyik.